

באר היינ

עש"ק פרשת וארא • כ"ז בטבת תשע"ט • גיליון י"א

יו"ל ע"י ארגון "חיינו" לחיזוק לימוד ושיעורי תורה שע"י חסידי סלאנים

דבר המערכת

רצוף אהבה

עומדים אנו בעיצומם של ימים קדושים, ימי השובבי"ם, שעיקר עבודת ה' בהם ב'עשה טוב', היא על-ידי לימוד התורה בהתמדה ורציפות, וכפי שלימודנו רבוה"ק. ו'אין סגולה כתורה' לזכך ולטהר את הנפש מכתמי העוונות והחטאים, על-ידי לימוד התורה - 'ואין לומדיה כישראל'.

ואנו שהורגלנו בנעורינו ללימוד 'רצופות', חמש שעות בלא הפסק, בודאי ובודאי שצריכים אנו לדרוש מעצמנו לחדש ימינו כקדם, ולחדש כנשר נעורינו, לקבוע זמני לימוד שיהיו רצופים, כל אחד כפי יכולתו, ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבול לשמים - להיטהר ולהתקדש ולהתקרב להש"ת.

זוכה בע"ה מפעל 'באר חיינו', להרבות תורה בין אנשי חבורותינו, ובמיוחד על-ידי 'עמוד החבורה', שמתלבד ריבוי התורה, יש בו גם חיבור ודיבור אנשי החבורה כולה בדיבור קדוש, המרומם את כל הלומדים הרבה יותר מכפי לימודם, וכדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהלימוד המשותף נחשב ללימוד תורה דברים, ותועלתו ללומדים גדולה הרבה יותר מכפי שלמדו - 'אז ס'איז מרובים, איז מאה ווערט רבבה, און עס ווערט אסאך אסאך מער!'

ועכשיו הגדילו עשות בס"ד בתכנית החדשה 'בר'נה יקצור', ללימוד ולחזור על כל מסכת ברכות, עד שתהיה קנויה ללומדים, ותהיה להם למקור ברכה. וחסד ה' עומד לנו, שרוב אנ"ש בא"י ובחו"ל זקנים עם נערים, אברכים ובעה"ב, בצירוף הרבה מילדי החמד, הצטרפו לתוכנית לימודים זו, בהכירם רוב תועלתה בעז"ה, לשון מסכת זו, שנקנתה בעמל ויגיעה, עמוד ועוד עמוד. ובעז"ה בסיימם של ימי השובבי"ם נזכה כולנו יחד לשמוח בשמחת גמרה של תורה.

יעזרנו הש"ת לדבוק בתורה ולהגות בלימודה בקדושה ובטהרה, בעריבות ונעימות, ונזכה להיטהר מכל סיג ופגם בזכות לימודינו תמיד, ובפרט בימי קודש אלו, ונשמח כולנו יחד בקרוב, בעת גמרה של תורה, כאשר באמתחתנו תמצא בעז"ה מסכת ברכות מבוררת ומשוננת היטב, לעשות נחת רוח ליוצרינו נותן התורה יתברך שמו.

עמוד החבורה

הרה"ח ר' שמואל טייכנר שליט"א

עוסקי תורתך

לחנוכה, כשהגיע הריצ"מ לחו"ל נודע לו כי הרר"נ כבר איננו, על כן לא אמר לרבי דבר. והנה באחד מימי חנוכה קורא הרבי לריצ"מ אל חדרו ואומר לו: דער פעטער נח איז גיווען בא מיר, און איך האב אים אריין גישטעקט א שלום עליכם. (הדוד נח היה אצלי ותקעתי לו כף לשלום עליכם), כנראה שאדם שכל חייו לא שינה מדבורו מאפשרים לו לעמוד בדבורו גם כשהוא כבר למעלה. וזה לך הרמז: אם - לא יחל דברו - אזי, ככל היוצא מפיו 'עשה' (ריש פ' מטות).

בודאי שכל אחד מאתנו ימצא מסרים רבים בספור נפלא זה, השקופים והכמוסים - בין השאר, מעוררת ענין רב הנקודה של "התקשרות". אפי' יהודי כמו הרר"נ עובד ה' מנעוריו ממש, התאבק בעפר רגלי זקנו הסיסה"ע, מימי ילדותו, אדמו"ר זצ"ל אף קרא עליו - צדיקים לבם ברשותם, וגם איש חסיד זה, אורות התפילה שלו תלויים בהתקשרות לצדיק!

עמוד החבורה שלנו הוא תמיד טוב, לפני התפילה ואחרי התפילה, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך, כשיהודי הולך ברחוב ונותן דעתו על דברי תורה, הרי זה בבחינת "אמצאך בחוץ אשקך" (שה"ש).

ונסיים בספור קטן וחודר: סיפר רמ"ח זי"ע כי היו שני חברים נאמנים, ובהפטר אחד מהם לבית עולמו, התגלה לחברו בחלום, שאל החבר החי: מה הולך שם? ויען הנפטר: א בלאט גמרא איז דארטן אזוי טייער... (דף גמרא הוא שם כה יקר).

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בחזרו על סיפור זה הוסיף, שלא רק בעוה"ב, אלא אף גם בעוה"ז דף גמרא הוא אוצר יקר מאין כמוהו...

והבה בכך בני החבורה היקרים, נממש את זכותנו לסגל לעצמנו אוצר יקר זה שאין ערוך אליו, בלימוד ושינון דפי גמרא יקרים מפנינים עוד ועוד, ובמיוחד הדפים הקבועים ללימוד המשותף לבני החבורה, שבהם זכות כל דף ודף מכפילה את עצמה במנין הנמנים לדבר מצוה זו, ויקויים בנו 'בהתהלך תנחה אותך בשכרך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך'.

בהמשך לנכתב בגיליון הקודם בענין לימוד גמרא קודם התפילה, כדאי להציב פה את הסיפור ששמענו מפי אדמו"ר זצ"ל (אדמו"ר זצ"ל סיפר זאת בסיום מס' שבת מדף היומי).

לעת זקנותו של הרר"נ ז"ל אבי אדמו"ר זצ"ל, אותה נפשו, ליסוע "נסיעה" לאדמו"ר מוהר"א זצ"ל (שה' בן אחיו וכמובן צעיר ממנו בעשרות שנים). טבעי ה' שהרר"נ יטיל על בנו - רבנו זצ"ל שיסדר לו את הדרכון, אך ידע הרר"נ שבנו בודאי לא ירצה שהאב יטולטל בנסיעה קשה, וודאי ידחהו מיום ליום ומחודש לחודש ולכן קם ונסע לירושלים, שם היתה אפשרות לסדר את הדרכון.

בבואו ירושלימה חלה הרר"נ ונפל למשכב. הידיעה על כך הגיעה לאזני בנו מרן אדמו"ר זצוק"ל, שהחיש את פעמיו ירושלימה כדי לסעד את אביו על מטת חוליו. בהגיעו בא מיד אל אביו, והביע את פליאתו על מטרת נסיעה זו, ועל האופן הפתאומי שנעשתה בלא הודעה מוקדמת על כוונתו לעשות כן, כפי שאמור היה להיות מטבע הדברים. תירץ האב לבנו את שני שאלותיו בתירוף אחד, באומרו: הנה חשקה נפשי לצאת לפולין להסתופף בצל הקודש, והוצרכתי לשם כך לדרכון, וידעתי גם ידעתי שככל שיהיה הדבר תלוי בך תמנע זאת ממני, ולכן קמתי ובאתי הנה לסדר את ענייני... משראה רבינו את מידת נחרצות ההחלטה על אודות הנסיעה מצד אביו הנמין את קולו והחל לדבר תחנונים, אבא, הרי אתה כה מבוגר... נשא הרר"נ את דברו וסיפר: כל עוד "עוה"ר זכרוננו לברכה (מוהר"ש) חי, הייתי לומד קודם התפילה דף גמרא - תוספות - מוהרש"א וזה האיר לי את התפילה, מאז שהוא ז"ל נסתלק, זה נלקח ממני ומשקבלתי על עצמי פאהרן צום "עם" (לרבי מוהר"א) זה חזר אלי. משתלם לי אפילו להשאר שם (כלומר אפי' אם אמות ואקבר בחו"ל) ובלבד שאסע לרבי.

הנסיעה היתה אמורה להיות באלול לקראת הימים הנוראים, גם ר' יצ"מ לוריא זצ"ל עמד ליסוע באותה ספינה, אולם בהגיע המועד כבר חלה הרר"נ את חליו האחרון, ביקש איפא הרר"נ מוהר"ר יצ"מ לומר לרבי שהוא (הרר"נ) 'יבוא

הפרוה שרים

דף מד.

זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוסט את הטפלה

בשם מרן מקאברין זי"ע שיקח את עצמו אל העיקר - לעבודת השי"ת, שהוא עיקרא ושרשא דכולא עלמין, וממילא פוסט את הטפל - כל הדברים הגשמיים הטפלים אליו.

(כתבי רמ"מ עמוד תצג)

יישוב הדעת

הר"ר שמעון בר"ש גלבשטיין הי"ד

במאמרנו הקודם, נגענו, נגיעה שיש בה ממש, ביישוב הדעת של רבי אשר ארקוביץ ע"ה.

מי שהכיר את 'רבי אשר' - כפי שנהגנו, צעירי הצאן, לכנותו בחיבה מהולה ביראת הכבוד - חש וידע, שמידה זו לא היתה 'אחת' ממצוותיו, אלא מהותו. ללא היישוב הדעת המופלא שלו, לא היה הוא 'רבי אשר', אלא סתם אדם.

וכי מהו 'יישוב הדעת'?

זהו ה'כור' הצורך ובוחן את מהותו הפנימית של האדם.

בעת שה'עלה' - היא עגלת החיים, בה האדם נוסע בשבועים-שמונים שנות חייו - יורדת מהדרך החלקה ונתקלת בקשיים, בבורות ומהמורות, המטלטלים ומחרידים את העגלה ויושביה - ברגע שכזה, רוב בני-האדם 'מאבדים את הראש' ומשתנים ברגע, וכל מה שחשבו שיש להם, שהוא חלק מאישיותם - נעלם, וכלא היה.

בעת כזאת, ניכר מיהו ומהו האדם באמת. כל מה שאינו באמת הוא עצמו, נעלם ואינו. ולא רק דברים שהם בחיצוניות, הנהגות טובות שהאדם נוהג בהם מהשפה ולחוץ, והוא עצמו אינו שייך אליהן. אלא גם כאשר מדובר בהנהגה אמיתית, כזו שהאדם השתדל באמת לקנותה, אך עדיין לא הפכה והיתה לחלק ממהותו - גם היא נושרת ונעלמת. בעיתות אלו מתגלה כמה קטן ודל הוא האדם הממוצע, וכמה גדול וענק הוא בן-העליה, שנותר 'הוא' כמקודם.

ולפיכך, מבחנו האמיתי של האדם הוא היישוב הדעת בזמני חשכות, סערה וטלטלה. מי שמהותו זהב צרוך, גם אז הוא יותר 'הוא' ללא שינוי.

כזה היה רבי אשר. ראינו זאת בעינינו, איך כל הרפתקי שבאו עליו, לא יכלו לו, להזיזו מתומתו, שלווה ועבודתו הרוממה.

גופו היה חלש ושברירי, וליבו היה רך ורחום על צרת הזולת. כל צרה ועגמת נפש של אי-מי שנודעה לו, היתה זו כמו צרתו שלו. ומנגד, כה בריא וחזק היה בתומתו, בשלוותו ובעבודת ה' שלו. הסערות חלפו ועברו לידו, אך לא יכלו לו.

בזמנים אלו הבנו מעט מיהו רבי אשר.

הרה"ק הבית ישראל מגור זי"ע בא לבקר פעם את הגה"ח רבי מתת' לוריא ז"ל בעת חוליו. אמר הבית ישראל: חז"ל דורשים ע"פ (בראשית יח, א וברש"י שם) 'וירא אלוה' באלני מורא' - [שבא] 'לבקר את החולה'. והיינו, שהקב"ה רצה לראות ווי אברהם אבינו פירט זיך בעת חוליו, אם גם בעת כזאת הוא נשאר אותו אברהם אבינו!

כך רצה הבית ישראל לראות ווי רבי מתת' פירט זיך בעת חוליו, אם גם אז הוא 'רבי מתת'... כי מבחנו האמיתי של האדם אינו בעת שכל עניניו

פניני החסידות

דף מג:

המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות, כאילו דוחק רגלי שכינה

פעם בא לפני הרה"ק ר' פנחס מקוריץ איש אחד שסבל הרבה על רגליו והרופאים לא מצאו תרופה למכאובו, הסתכל הרה"ק בפניו ואמר: מצאתי תרופה למחלתך במסכות ברכות וחגיגה והראה לו מאמר חז"ל: "כל ההולך בקומה זקופה כאילו דוחק רגלי השכינה" ובמסכת חגיגה "כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה", והסביר לו מכין שאתה דוחק רגלי השכינה משלמים לך מידה כנגד מידה לדחוק את רגליך. (אמרי פנחס ח"ב ע' צח).

ואל יצא יחידי בלילה

להגאון ר' חיים מבריסק בא מחבר לקבל הסכמה, והביט בספר ואמר לו אם תלכו בדרך תקחו הספר אתכם לשמירה, ושאלו: האם הספר כל כך קדוש? הסביר לו כוונתו דהרי איתא דתלמיד חכם אל יצא יחידי בלילה שמזיקין לא יפגעו בו, אבל כשתיקחו הספר יראו שאינכם ת"ח.

דף מה:

מנין לעונה אמן שלא יגביה קולו יותר מן המברך

הרב הקדוש מוהר"ר משולם (זושא מאניפולי) נ"י אמר שזה ירומז, כי עיקר המברך הוא הנשמה - כל הנשמה תהלל יי, והגוף אינו אלא כעונה אמן ונגרר אחר הנשמה, לזה אל יגביה קולו יותר מהתלהבות המברך, היא הנפש והנשמה, ודפח"ח

דף מז:

אורח מברך

אמר, אשר אורח מביא רפואה דהנה הדין שאורח מברך (ברכות ד' מ"ו). וזהו וברך את לחמך היינו כשיהי' מי שיברך את לחמך זה האורח אז והסירותי מחלה מקרבך.

דף מז:

אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים ולא בידים מזוהמות

נראה לי בס"ד ע"ד המוסר לענין חיי העוה"ז שדומה לדרכים וגשרים וגם האדם בעוה"ז מזוהם הוא מזוהמת הנפש, לבלתי ירדוף האדם בעוה"ז אחר הכבוד ולא יחוש לו. (בן יהודה)

דף מח:

כשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה

מאי לשון כשם הי' לי' למימור כמו שמברכין. ופי' הרה"ק רבי בונים מפרשיסחא זי"ע דהנה אם ישאל אדם לחבירו שהוא נגיד היאך מעמדין ישיב לו בלשון מדברת גדולות הנה ב"ה לא חסר לי כלום וכל אשר אתה רואה לי הוא, אבל אם ישאל לאיש שירד מנכסיו ר"ל היאך מעמדין ישיב לו בכפיפות ראש ובשפה רפה ע"ז. וזה פי' הגמ' כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה פירוש בתנועה הזאת וכך האדם שירד מנכסיו ישיב ג"כ בתנועה הזאת אם נשאל אותו ממעמדו: (שיח שרפי קודש)

דף מט:

וכל החותם מנחיל ארצות בברכת הארץ.. הרי זה בור, וכל שאינו אומר ברית ותורה בברכת הארץ.. לא יצא ידי חובתו.

אמר הרה"ג ר' מאיר שפירא זצ"ל מי שמפזר ברכות על פני כל הארצות, מבלי להזכיר את א"י חמדתנו הרי זה בור שאינו מבין, ברם המזכיר רק חשיבת הארץ בלי שיזכיר את מותן תורה וברית לא יצא ידי חובתו, מכין שא"י בלי קיום התורה ושמירת הברית לא אומרת בשבילינו כלום.

שאין עושין מצות חבילות חבילות

מטעם דאין מערבין שמחה בשמחה בכדי שיהא אחת בשלימות בלי ערוב ובבלבול כלל ח"ו:

(רשפי אש)

אימתי בונה ירושלים ה' - בזמן שנדחי ישראל יכנס

פי' שיהיו כלם שוין לטובה להתפלל רק על הכלל ישראל שיהיו ועל גלות השכינה להקימה מעפרה במהרה, אז הם מכונסים במחשבתם לתכלית אחד ויבנה ירושלים.

דף מט:

לפי רוב הקהל הם מברכים

לפי רוב הקהל כך הן מברכין, כי לפי רוב הקהל כן משיגים הקדושה העליונה, שברוב עם הדרת מלך,

(מאור ושמוש פרשת קדושים)

מסודרים על מי מנוחות, אלא דווקא בשעת הסערה, כשה'עגלה' מיטלטלת, או אז מתגלית דמותו האמיתית.

ואין הכוונה דוקא לטלטלות המרעידות את הארץ והופכות אותה על פיה, כדוגמת השואה הנוראה, אותה חווה רבי אשר על בשרו, ונותר בתומתו. אלא גם לטלטלות קטנות, כאלו, שכעבור זמן, איננו מבינים על מה נרעשנו ועל מה נרעדנו, אך בעת שהן מופיעות, האדם מאבד את שלוות נפשו וממילא גם את יישוב הדעת, ומשתנה. במבחנים קטנים ויומיומיים כאלו, נבחנת מהותו של האדם. כזה היה רבי אשר, הוא לא איבד את היישוב הדעת שלו גם ברגעיו הקשים, גם בזמנים שאחרים מאבדים את יישוב הדעת ושלוות הנפש, הוא נותר אותו 'רבי אשר', עם אותו יישוב הדעת, עם אותה שלוות ואצילות הנפש בתפילות, בלימודו ועבודתו, ובאכילתו העדינה, שכל כך הרבה היה ניתן ללמוד ממנה. דומה היה לעץ אדיר שכל הרוחות שבעולם אינן יכולות לו.

רבי מות' לוריא, ביקש לסבר פעם את אוזן אחד משומעי לקחו, אודות מהותם של 'מו'שער אידן' - החסידים בני העיירה מוש - באמצעות הספור הבא:

נוהג היה השמש לעבור מדי יום לפני זמן תפילת המנחה, ברחוב השוק, ולזרז את בעלי החנויות לסגור את חנותם ולהגיע לבית-הכנסת ולשטיבל. היה זה באחד הימים, אחד מבעלי החנויות סידר את פדיון יומו - המטבעות שקיבל תמורת סחורתו - ב'מגדלים' של מטבעות, כדי להקל על ספירתם וסידורם. הדבר הצריך השקעה קטנה של זמן - מיון המטבעות לפי גודלם ושוויותם, וסידורם ב'מגדלים' שווים.

והנה עובר השמש, ומקלו בידו, צועד הוא הכסיל כמלך במלכותו, ו'מקלו יגיד לו' - מדבר הוא באמצעות מקלו. עבר ליד 'מגדלי' המטבעות של בעל החנות, ובאמצעות מקלו, פיזר את המטבעות הסדורים, כשהוא מכריז: 'מנחה, מנחה...'

מה היו עושים רוב בני-האדם במצב כזה? מה היינו אנו עושים? סביר להניח, שהיינו עונים לכסיל זה כאוותו, ולכל הפחות, רגש כעס היה מצוי ושוטף את ליבנו.

אמת, כל אדם יודע שהכעס חמור מאוד, ונזקיו, בגשמיות וברוחניות, גדולים מאוד. אך כשמגיע רגע האמת, ניסיון אמיתי - או אז, האדם הממוצע 'מאבד את ראשו', שוכח הוא ברגע, את כל שידע בגנות הכעס ונזקיו, וכעסו מתפרץ כהר געש היורק את לבתו השורפת לכל עבר.

ואל נתמה להיכן נעלמו כל הווערטער היקרים שכולנו יודעים לצטט, בגנות הכעס, כי ברגע של ניסיון אמיתי, נושר ונעלם כל מה שאינו באמת האדם, כל מה שהוא רק 'לבוש' חיצוני שהאדם עוטה על עצמו, ופנימיותו האמיתית נחשפת אז ומתגלה בקלונה ודלותה.

כך אנו. ואין הגיב אותו 'מו'שער חסיד? 'מיי'ן קינד, מ'מאכט ניט אזוי' - בני יקירי, לא נוהגים כך...

הדו'תא דהלכתא

הרה"ג ד' אברהם מיכל רובין שליט"א
קביעות סעודה

- א. אי' בגמ' (מב.) אודות "פת הבאה בכיסנין" (מיני מאפה שברכתם מזונות)¹ "כל שאחרים קובעים עליו סעודה ברכתם המוציא", ואף אם הוא עצמו לא שבע מזה. וכ"פ השו"ע (קס"ח ו') דהאוכל שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו סעודה במכר המוציא ובהמ"ז.
- ב. ונביא בזה אודות שאלה מצויה, [בר מצוה, תנאים² וכדו'] האוכל מיני מזונות שיעור כביצה או יותר, ובנוסף לזה אוכל שאר תבשילים [אורז תפ"א סלטים], האם מצטרפים ויתחייב בהמוציא. ונקטינן להלכה שאם אכל מן המיני מאפה פחות משיעור ד' ביצים (בערך ד' פרוטות לחם-230 סמ"ק) פטור, ואין מצטרפים שאר מינים.
- ג. ונבאר זאת בעז"ה, הנה בנושא זה יש כמה ספיקות. נחלקו הפוסקים בשיעור קביעת סעודה, אם הוא כדין שיעור סעודה חז"ל לגבי עירוב תחומין (שס"ח ג'), ותלוי א"כ במחלוקת רש"י ורמב"ם שם אם ג' או ד' ביצים. כן הביא רעק"א ממנהר"מ חביב, ומהפרח שושן, הזכיר המ"ב. אמנם דעת רוב הפוסקים (האשכול, שבלי לקט, וכן הוכיח שעה"צ מלשון מג"א, וכן מוכיח בשו"ע, וכ"פ גן המלך הובא ברעק"א, והגר"א) סברו שהשיעור הוא סעודה גמורה כדרך בנ"א, והוא הרבה יותר מזה. וכן נקטינן להלכה, אמנם המשנ"ב כתב דראוי לחוש לימנע מאכילת ד' ביצים, (ולג' לא חשש), והחת"ס לא חשש אף לשיעור זה, עד שיעור של סעודה גמורה.
- ד. ובגדר הקביעות-האם מחשבים מיני מאפה לבד, או גם שאר דברים, כתב המג"א (קס"ח סק"ג) דאם אוכל כמות אשר אין קביעות בכיסנין עצמם, וכנצרך שאר דברים יש כמות אשר רגילים בנ"א לקבוע, מהני להצטרף, ולהצטרף, ולהיחשב קביעות סעודה. [ולא פירש כמה עכ"פ צריך לאכול מן הכיסנין]. אמנם הברכי יוסף פקפק מאוד על המג"א דאין נחייב המוציא כשלא אכל מן הכיסנין שיעור סעודה. והמשנ"ב העתיק המג"א להלכה.
- ה. וא"כ יוצא חומרא דאף באוכל רוב סעודתו מאורז וכדו', יתחייב בהמוציא כשאוכל גם כיסנין (בורקס מצוית וכדו').
- ו. אומנם כתב השבט הלוי (ה"ז כ"ה) לבאר, דיש להתייר בזה אם לא אכל שיעור ד' ביצים מן הכיסנין, דהיות ודברי מג"א חידוש גדול הם לצרף שאר דברים. אמנם היות ונקטינן דשיעור קביעות סעודה הוא באכילה גמורה ולא סגי ד' ביצים, וכבר הוכיחו במג"א כן וא"כ לשיטתו סעודת עירוב שצריך ד' ביצים היינו מן הפת מלבד הלפת³. אזי א"כ אף כשנחוש לדין צירוף, מ"מ רק באוכל מהכיסנין שיעור ד' ביצים, ובפחות מזה, אם אירע ואכל עוד מאכלים אחרים אי"צ נט"י והמוציא.

1. תבשילים [כגון פארפל-אטריות], אף שברכתם מזונות, אין בהם דין קביעת סעודה, ונחשב שאין להם תואר לחם. (קס"ג י"ג רמ"א וס"ב סק"ט).
2. ולציין מאמר היסודי (ח"ג קי). שגודר עצמו באיזה מינים, שלא יאכלם אלא בשבת ובי"ט.
3. כדרמז המשנ"ב גופא, בשעה"צ סק"ט.

הדו'תא דשמעתתא

הר"ד יעקב ישראל סטל הי"ו
תוכה של פת לחם

שלפנינו: "בתוך השלמה" (נוסח זה מאומת גם בכל כתבי-היד והדפוסים הישנים של התלמוד: כת"י מינכן 95, פריס 671, קמברידג' ט"ש 1.113, ניוירוק אדלר 2068, אוקספורד 76; ודפוסי ויניציאה רפ-רפג ושונצינו רמז-רמז), ואין אפילו עוד אחד מהראשונים המביא את תלמודין בנוסח: "תחת השלמה" (ודברי אור זרוע, ח"א, הלכות ברכת המוציא, ס"ו סק"ו, על גירסת "רוב ספרים" מתייחסים למילים: "של חטים" ו"של שעורים", כפי שמשמע מהענין שם). לכן נראה שרש"י כתב "תחת השלמה" כפירוש לדברי התלמוד ולא שזו גירסתו בתלמוד (כל הנאמר נצרך רק לנוסח הדפוסים שלנו, כי בפירוש רש"י כת' הנוסח: "בתוך השלמה"! כפי שהובא ב'השלמות להגהות וצינונים' שבמהדורת עוז והדר).

נראה אפוא, שרש"י התקשה מהו "מניח פרוסה בתוך השלמה", ופירש ש'בתוך' הוא מתחת. וכך מצאנו לעוד ראשונים נוספים שגרסו בתלמוד 'בתוך' אך פירשוהו ל'על' או 'תחת', ולא ממש תוך (עי' לדוגמה: רא"ש, ברכות פרק ו, ס"ו סא; בית הבחירה למאירי בסוגיא; דרשות ר"י אבן שועיב, פרשת צו, בשם הרשב"א, וכך משמע מכללא מעוד ראשונים).

אמנם יש להבין כיצד "מניח פרוסה בתוך השלמה" מתפרש "תחת השלמה" או "על השלמה"? הרי 'בתוך' ביאורו: באמצע, כמו: 'יהי ר'קיע בתוך הקינים' (בראשית ו, ו), ותרגם אונקלוס:

ברכות כג ע"א: "איתמר: הביאו לפניהם פתיתין ושלמין; אמר רב הונא: מברך על הפתיתין ופטר את השלמין. ורבי יוחנן אמר: שלמה מצוה מן המובחר... אמר רב נחמן בר יצחק: וירא שמים יוצא ידי שניהן, ומנו? מר בריה דרבינא. דמר בריה דרבינא מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע. תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק: מניח הפרוסה בתוך השלמה ובוצע ומברך. אמר ליה: מה שמך? אמר ליה: שלמן. אמר ליה: שלום אתה ושלמה משנתך, ששמת שלום בין התלמידים. אמר רב פפא: הכל מודים בפסח, שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע, מאי מעמא? 'לחם עני' כתיב"

מהו "בתוך"

בסוגיה זו מופיעה ההוראה: "מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע", שלוש פעמים; פעמיים בנוגע לימות השנה ופעם אחת בנוגע לליל הסדר. לדעת רש"י, הלשון "בתוך השלמה" ביאורה: "תחת השלמה", כי בפירושו על אתר הוא מצטט את דברי התלמוד בלשון זו: "מניח פרוסה תחת השלמה". אמנם לא נראה שכן היתה גירסת רש"י בסוגיא, כי כל הגאונים והראשונים - ומדובר בעשרות-עשרות מקורות - הביאו את תלמודין בנוסח

זהו!

לא צעקות ולא טענות, ואפילו לא נימה של כעס. זהו יישוב הדעת. לא לאבד את הראש, גם לא בזמנים 'לחוצים', גם לא כאשר מי שחכם בעיניו הורס את עמלנו, בלא כל סיבה, גם אז נותר היישוב הדעת על כנו.

ראינו זאת אצל רבי אשר, במעשים שבכל יום. היתה שבת אחת, בבחרותי, שזכיתי לשמשו מעט. בשבת אחת צלמד עימי חומש רש"י, (אגב באותו מעמד, הוא שר את השיר 'וואלט איך האבן כח', והוסיף עוד קטע לא מוכר לשיר). חלפו מספר רגעים, וזוגתו שישבה במטבח, קראה לו שיבוא. ר' אשר הפסיק את הלימוד והלך למטבח, עשה את שעשה ושם ללימוד. חלפו כמה רגעים נוספים, והיא קראה לו שוב, כך כמה פעמים.

קטיעת רצף הלימוד מדי כמה דקות, אינה "תורמת" ליישוב הדעת ולשלוות נפשו של הלומד, אנשים אחרים היו גם כועסים על ההפרעה הלא נחוצה, אך לא רבי אשר. התבוננתי בו, כי תורה היא וללמוד אני צריך, וראיתי שגם בהפרעה האחרונה כמו בראשונה, לא ניכר בו שום שמץ של כעס או קוצר רוח. לחלוטין לא.

לא היה לו בעולמו דבר מלבד עבודת ה', ואם הקב"ה זימן לו עתה לרומם נפש נדכאה, בפעם החמישית כמו בפעם הראשונה, מה לו לכעוס ומה לו להחמיץ פנים על שהפריעוהו מלימודו, והלא זהו עתה רצון ה', ומה לו קיום רצונו ית' בזה או בזה.

בצוואתו, מבקש רבי אשר את ידידיו - וכולם היו כאלו - שיעשו טובה לעילוי נשמתו. ואנו שכה הרבה קיבלנו ממנו, רק מלראותו - דמות של חסיד עובד ה' מהדור הקודם - אנו חייבים לו זאת. חייבים לו וחייבים לעצמינו. ולפיכך, אחים יקרים בני החבורה הקדושה, נהלך בדרכו ונזכור לעשות בעצמינו 'יישוב הדעת' - היינו 'ליישוב את הדעת' האמיתית אצלנו - מה חשוב ומה טפל, על מה ובעבור מה ירדנו לעולם, ואיך עוברים וחולפים ימינו ושנותינו, אם בקיום תפקידנו הרוחני, או ח"ו בהבל וריק. ונתחזק לדבוק באילנה דחיי - לימוד התורה הקדושה, המרוממת את האדם, ומדבקתו בהקב"ה.

"במציעות מיא", וכיצד ניתן לבאר את 'בתוך' שבסוגיין שהוא 'תחת' או 'על'?

ואכן מצאנו לכמה ראשונים שנתקשו בכך והסכימו לאותו הסבר:

הסברם של הראשונים

ר' אברהם ב"ר נתן מלונלי, בעל 'ספר המנהיג', כותב: "מניח פרוסה בתוך שלימה... וכל דבר קטן בתוך גדול קרי 'בתוך'". (ספר המנהיג, הלכות פסח, עמ' תצג). כך גם מסביר הרשב"א באחת מכתובותיו: "נטול מצה שלמה ומניח עליה מצה אחרת, פרוסה, ומברך 'המוציא'... ואע"פ שאמרו: 'מניח פרוסה בתוך שלמה', כל שהקטן בתוך הגדול - 'בתוך' קרי ליה" (שו"ת הרשב"א החדשות מוכת"י [מהדורת מכון ירושלים], סי' לה; והובאה התשובה בבית יוסף, או"ח, סי' תעה). וכפי הנראה כוונתם להסביר כפי שפירש ראב"ה: "בברכות אמרינו: הכל מודים בפסח, שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע... והלשון הזה תמוה:

'בתוך שלימה' משמעו שהפרוסה היא בתוך, ולא עליה. ויש לישב הלשון, שהתחתונה בולטת מכל צדי הפרוסה, והרי הפרוסה בתוך" (ראב"ה, פסחים, סי' תקנה, במהדורת הרב דבליצקי, עמ' ק). והוא כפל את הדברים במקום אחר: "מניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע... ויש לפרש לשון 'בתוך' - תחת השלימה. אי נמי, עליה, באמצעה, כדי שתראה השלימה לכל צדדין, לשון תוון" (ראב"ה, ברכות, סי' קיא, עמ' סו; והסברו של ר"ח אלבק [בהערותיו לספר האשכול, ח"א, עמ' 59 הערה ב] לדברי 'ספר המנהיג', אינו מובן).

כלומר: "פרוסה בתוך השלמה" ביאורו, שהפרוסה מוקפת בלחם השלם רק ביחס לקו האופקי שלה; שהפרוסה מונחת מתחת או מעל הלחם השלם ואז שולי הלחם השלם בולטים החוצה ממנה.

אמנם ביאור זה אינו כה רושם ודוחק ניכר, שכן הוראתו הפשוטה של 'תוך' הוא היותו מוקף מכל עבר. לפיכך אבקש להציע, בדרך אפשר, ביאור אחר.

הצעה נוספת

ברוב התקופות היתה צורתה של כיכר הלחם בארץ ישראל עגולה (לכן הוא נתכנה, לעתים, בשם 'עוגולין' או 'עוגולא'; ע"י תוספתא אהלות, י' ה; בר"ר, כב' ו, ועוד), ומכך גם נגזר התואר 'כיכר' ללחם, שמקורו בשורש 'כרכר' = עגול (ע"י קדמוניות התלמוד, יב, עמ' 185). קוטר הלחם היה, כפי הנראה, בסביבות 30 ס"מ, ועוביו היה כעשרה ס"מ לפחות. נשתמרו כמה תיאורים קדומים ללחמי ארץ ישראל, ואחד מהם הוא בפסיפס בית הכנסת בציפורי, שמסוף תקופת התלמוד הבבלי, בו נראה שולחן ועליו ככרות לחם עגולות, אלא שאופיו הדומימדי של התיאור אינו חושף

את עובייה של הככרות. אבל בבבלי, היה הלחם (ריפתא), בדרך כלל, כדוגמת פיתה דקה ורכה של ימינו, כמזכיר מהביתו "פרך ריפתא", הרווח בתלמוד הבבלי בהקשר של אכילת לחם, אשר כמוהו משקף לחם רך ודק שניתן לכרוך וללפף (ע"י לדוגמא בעלמא, ברכות כב ע"ב: "כריכו ריפתא בהדי הדדי"; תענית כג ע"ב: "יתבי ופריך ריפתא").

גם בנוגע לזמני אפיית הלחם היו הבדלי נוהג בין ארץ ישראל לבבל. בדרך כלל אפו בני אדם את פתם בביתם, ולא לקחו מן הנחתום (ע"י מנחות קג סע"ב), אלא שבארץ ישראל נהגו בעלי בתים לאפות פתם פעם אחת בשבוע (והנחתום בכל יום ואפילו כמה פעמים ביום, כך משמע מתוספתא, פסחים, ב' א; וע"י חקרי לב, י"ד, סי' קלט, דף ר"ב ע"א ואילך), ואילו בבבל נהגו גם בעלי בתים לאפות בכל יום (כן משמע מבבלי בבא קמא פב ע"א, לתקנת עזרא "תהא אשה משכמת ואופה" בכל יום [ע"י מפרשים ובמיוחד פירוש ר' הונתן בשביטה מקובצת], לעומת דעת הירושלמי [מגילה ד א] בתקנה זו, "שירו אופין פת בערי שבתות"), ומשום כן הוצרכו בני בבל להזהיר מאכילת פת ורתחת: "תמן [=בבבל] אמרין: פת חמה, חמחה [=כעסה] בצדה" (ירושלמי, שבת א י').

ככרות לחם עגולות בפסיפס בית הכנסת בציפורי (הכתמים שבתמונה הם חלקים פגומים בפסיפס)

וכעת מובנת היטב הוראת סוגייתנו, בנוגע לברכת ובציעת הפת בכל ימות השנה: "מניח פרוסה בתוך השלמה", שבאמת מדובר על הנחת הפרוסה בתוכה ובאמצעה של הפת השלמה. כי לפי שבעלי הוראה זו הם אמוראים בבליים, שפיתם היתה דקה וטריה, וניתן היה לקפלה בקלות ולעשות ממנה כעין כיס, ולהניח בתוכו את הפרוסה עד שתהא מכוסה לגמרי, ממש כדברי בעל 'ספר המנהיג', המסביר גם את הסיבה שיש להסתיר את הפרוסה: "שמניח פרוסה בתוך שלימה לכסות חסרון הפרוסה, משום כבוד שמים"

(ספר המנהיג, הלכות פסח, עמ' תצב). וזהו גם ביאור הוראת רב פפא - גם הוא אמוראי בבלי - באופן בציעת המצה בליל הסדר: "הכל מודים בפסח, שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע". כי בזמנם (וגם באשכנז בזמן הראשונים) היו אופים לפסח מצות רכות, הניתנים לכריכה ולליפוף, כמנהגו של הלל הזקן ש"היה מורך פסח מצה ומרור" (הגדה של פסח; ועל המנהג הקדום, ע"י במאמרו של הרב אוברלנד, 'באופן אפיית מצה לפי מנהג העדות השונות', אור ישראל, נא, תשסח, עמ' כח-קלב), ובכאלו מצות ניתן אכן להניח "פרוסה בתוך שלמה", בתוכה ממש.

ועתה הראני ידידי רמ"מ הוניג ממונסי, שכביאורי לדברי רב פפא כבר נרמז בעקימת שפתיו של רב נטרונאי גאון, הכותב: "ולפיין רפתא דלחמא ענייא בשרירא ומברכין המוציא ועל אכילת מצה" (תשובות רב נטרונאי בר הילאי גאון, סי' קמ, מהדורת ברודי, ירושלים תשעא, עמ' 260). ובתרגום ללשון הקודש: "וכורך פרוסה בתוך שלמה". היינו, הוא ביאר את "מניח פרוסה בתוך שלמה" - כורך!

ממנו תצא תורה

ברוב שבח והודיה להשי"ת
הננו שמחים להודיע כי נתייסד שיעור חדש
בסדר הלימוד של עמוד החבורה בעיה"ק טבריה ת"ו

השיעור נמסר ע"י המגיד שיעור הנפלא
הר"ר שמואל ב"ר אביש אייזן הי"ו

ויה"ר שזכות לימוד התורה בחבורה ובקביעות
תעמוד לימין לומדיה להתברך בכל מילי דמיטב ברו"ג,
ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו.

תרומה התקבלה ע"י ידידיו

הר"ר וועלויל בר"מ סלאנים הי"ו

ויה"ר שיתברך בכל מילי דמיטב בגו"ר
וימולא כל משאלות לבו לטובה

תרומה התקבלה ע"י ידידיו

הר"ר יחיאל ברי"ק קרישבסקי הי"ו

לרגל הולדת בנו ראובן מאיר י"ו בשעט"מ
ויה"ר שיזכו לגדלו לתורה ולחופה ומע"ט
ולרוות ממנו רב נחת דקדושה

תרומה התקבלה ע"י ידידיו

הר"ר בעריל קורניץ הי"ו

ויה"ר שיתברך בכל מילי דמיטב בגו"ר
וימולא כל משאלות לבו לטובה